

Jaký dáme té knize název?

Mělo by to být něco podobného titulu Co mi liška vyprávěla.

Proč?

Protože jsem tu knihu psát nechtěla a všechno, co je v ní, jsi ze mne nějakým způsobem vylákal.

* * *

Nevím-li, jaké otázky pokládat – koneckonců nejsem žurnalista a rozhovory nejsou mým povoláním – uchyluji se obvykle ke společenské hře z 19. století, které se v Německu říkalo Die Bekenntnis, Hra na vyznání. Někdy měla dvacet otázek, někdy třicet tři, existují záznamy Heinricha Heineho či kněžny Metternichové, ale také se dochoval například dotazník Karla Marxe. Všichni hráči vyplnili stejný dotazník a pak své odpovědi četli, srovnávali a diskutovali o nich. Hrával tu hru i Marcel Proust. Zkusme si tak zahrát s paní Jiřinou Jiráskovou. Otázky předpokládají vykání.

Vaše nejmilejší ctnost?

Logika. Protože ta jediná vede někam, ať k pádu na hubu, nebo ke vzestupu vzhůru, ale můžeš si za to pak sám.

Je ovšem logika ctnost?

Asi vlastnost. Nebo schopnost. Ctnost je možná mít čisté svědomí.

Vaše nejmilejší ctnost u muže?

Je to inteligence. Už slyším tu podotázku, zda je inteligence ctnost, protože inteligentní může být i lotr a darebák. Může. Ale jeho inteligence je jeho darebáctvím limitována. Když je inteligentní člověk charakterní, je jeho cena nezastupitelná. Mohu si vážit člověka i jen proto, že je slušný, ale inteligence je bezpodmínečně nutná.

Vaše nejmilejší ctnost u ženy? Karel Marx, jehož odpovědi známe, napsal, že „slabost“.

Kráska. Tím nemyslím vysoké štíhlé nohy, i když, samozřejmě, dnes nejsou k zahození. Žena, pokud se nerozhodne vzdát se své dějinné úlohy, umí být krásná. Jinak ten požadavek splňuje Věstonická venuše, jinak venuše současná. Počínaje tím, že ví, co jí sluší, až po ostrahu slábnoucích hodnot. Mám na mysli něhu, vlídnost, porozumění. Slabost, jak řekl ten Marx, to se vůbec netýká dámy, jako jsem já.

Vaše hlavní charakteristická vlastnost?

Asi stud, ve smyslu ostych. Je to takový korektor, který určuje moje jednání, ostýchám se udělat cokoliv, o čem bych pak za pět minut zapochybovala. Ten ostych způsobuje, že třeba na špatnost nereaguju ostře, že čekám, že se na jevišti bojím udělat cokoliv, o čem si nejsem rozumově jistá, že to tak má být. Opak toho ostychu je nestydatost, tomu se celý život vyhýbám.

Zní to paradoxně u herečky, která musí být razantní, u bývalé ředitelky, která musela být někdy tvrdá... Ale ten ostych samozřejmě neznamená cosi jako sedávej panenko v koutě, neznamená tu pseudopanenskou skromnost.

Tak to vůbec ne! Neostýchám se být tvrdá. Ostýchám se být prvoplánová.

Vaše představa o štěstí? Marx napsal Boj. Ale nevysvětlil, co si pod tím představuje. Válku asi ne.

Být obklopena lidmi, které mám ráda, kteří mají rádi mě a kteří mě potřebují. Budeš se možná divit, ale práce v tom tak velkou roli nehraje. Každý je trochu kovářem svého štěstí, ale to přísloví není tak přesné, štěstí si totiž můžete vybírat, ale neštěstí vás bohužel navštěvuje i bez vašeho přičinění. Jestliže tě připraví o tvou práci, je to neštěstí, ale když odejde tvůj člověk, tomu říkám bezedný, nekončící opak štěstí...

Vaše představa o neštěstí?

Být sám. Úplně a důsledně sám. Bez možnosti si svůj život rozšířit. Taky je ovšem dost veliké neštěstí být odevzdán do náruče kolektivního štěstí.

Chyba, kterou nejspíše omluvíte?

Slabost, lež. Lež má mnoho podob a já nemám ráda prohlášení, že mezi podstatné ctnosti patří pravdomluvnost. Takzvaná pravda může ubližovat. Někdy je pravda relativní, ale asi bych omluvila člověka, který se dopustí lži z důvodů ohledu na jiné nebo z důvodů vkusu.

Chyba, kterou nejvíc nenávidíte?

Zákeřnost. Použití síly k ublížení jinému živočichovi a je celkem jedno, jestli jde o člověka, nebo o zvíře. Zákeřný je člověk, který ubije vydru lopa-

tou, protože mu žere ryby – je totiž lépe vybaven k přežití než ta vydra a to je zavazující. Stejně zákeřný je jiný, který s použitím moci, lhotejno jaké jsou její zdroje, sahá na svobodu, bezúhonnost či život jiného.

Co vás nejmíc odpuzuje?

Sadismus, vulgarita, sprostota.

Co děláte nejraději?

Samozřejmě ráda hraju divadlo, opravdu ráda panáčkuju, jak říkal Zdeněk Podskalský. Ale zrovna tak ráda třeba pročtu noc nebo ležím v horké vaně, dělám na zahrádce. Nejraději ale asi spím. To je konec konců nadějně.

Váš nejmilejší básník?

Z českých básníků je to jednoznačně Oldřich Mikulášek – a z nečeských asi Francis Jammes. Jeho báseň Modlitba, abych se dostal do ráje s osly je pro mě vrcholná poezie. I já se tak modlím. Nebo Jammesova báseň o žebavém oslíkovi...

Žebavý oslíku šedý, ztrápenější než
ta kára, kterou taháš,
ty který nemůžeš už, který nemůžeš,
přiznej, že štěstí nemáš.

Pár ran víc či míň, co to pro tebe je?

To není proto, žes líný,
ale že jsi to ty, tě každý kopá a bije
střevíci do slabiny...

Ó bratře, doufejme, že z téhož pramene,
kde celý ráj se zračí,

ty a já jednou vodu pítí budeme
– nad olšový stín sladší.

Těm pak, kdo zhrdali námi, se budem vysmívat,

těm všem, kdo neznali časem,
že bylo génia potřeba k tomu, zazpívat
či hýkat jistým hlasem...

Já se však bojím, osle, básníku dokonalý,
aby až u dobrého boha najdou nás,
dotyční lidé i pak hovady nezůstali
a my se od nich nelišili zas...

To je překlad Karla Čapka, nevím, možná existuje nějaký modernější, ale já mám ráda tenhle...

Váš nejmilejší malíř?

Asi Jakub Schikaneder, malíř dost smutných nálad, což mi zvláště v roce 1999 konvenovalo. Také mám ráda Zrzavého – ostatně mají hodně společného... Jenže na světě je hodně malířů a lhala bych, kdybych říkala, že mám radši Arcimbolda než Leonarda. To nejde.

Vaše nejmilejší zvíře?

Pes.

Oblíbený hrdina?

Cyrano z Bergeracu.

Oblíbená hrdinka?

O tom jsem asi nikdy neuvažovala. Ani z těch figur, co jsem hrála, tak nemůžu žádnou označit. Hrála jsem spoustu zajímavých ženských, při studiu těch postav jsem objevila jejich rozpornost, jejich povahu, ale osud žádně z nich mě nepřitáhl zase tolik, abych se s ním chtěla vysloveně ztotožnit. Jistě, blízko by mi byla Hemingwayova Pilar, to je veliká žena, myslím, že i hodně reálná bytost, nevymyšlená a nestylizovaná... Takže snad Pilar – a paní profesorka Marie Pešková, chirurg. Mají hodně společného.

Oblíbená květina?

Odjakživa mám ráda růže, ale když se podívám na drchničku rolní, tak se taky sesypu.

Oblíbená barva?

Černá je krásná, je elegantní. Ale je to vlastně barva?

Nejmilejší jméno, slovo?

Moje nejmilejší slovo je láska, ať je to banální, nebo ne. Měla jsem smůlu, že v souvislosti se mnou to žádný mužský nepoužíval, asi z nějakého druhu ostychu; zato ho hojně užívali občané, kteří neměli nic společného ani s mým životem, ani s emocionalitou. Nejkrásnější jméno pro mne je Anna. Je krátké, začíná a končí stejně, čte se stejně od začátku i od konce, každý národ mu rozumí. Mimochodem, já jsem křtěná Jiřina Věra Hedvika Anna.

Jídlo?

Svíčková. Vždycky je mi po ní špatně. – Ne. Je to v podstatě daleko jednodušší – já mám vlastně nejvíc ráda chleba a brambory. Oboje mě nikdy nezklamalo. Když mám migrénu, pomůže mi chleba s máslem daleko víc

než prášky. Brambory si musím denně odpírat vzhledem k riziku obezity, ale brambory jsou stejně jako chleba jídlo, které můžete jíst denně a nepřejí se vám. Jiné podobné neznám, ani rýže to nenahradí. Dokázala bych s nimi dožít do smrti. Moje maminka brambory nenáviděla, a tím mi kazila kuchyni, protože jsem je nesměla používat.

Nejmilejší pořekadlo? Marx napsal Nic lidského mi není cizí. Nihil humanum a me alienum puto.

Hm. Nějaké jsem věděla, ale mezitím jsem ho už zapoměla. Moje maminka takové pořekadlo měla. Ona se nikdy moc nezlobila, a když něco rozbila nebo jí něco upadlo a změnilo se ve střepy, říkala: Tak si lež. To se dost blíží filozofii, kterou obdivuju, bohužel ale nikoli té, kterou žiju. Možná ještě Nečič jiným, co nechceš, aby činili tobě.

Nejoblíbenější heslo? Marx¹ napsal latinské: De omnibus dubitandum, o všem pochybuji... Kdysi se se mnou jeden vyslýchající hádal, že klasik určitě nic takového nenapsal. Pseudomarxisté pak naopak hlásali opak: Když nevím, tak straním.

Ptali se prý jednou nějakého významného Japonce, jak se mu líbí heslo S úsměvem jde všechno líp. Japonec odpověděl, že tomu on nerozumí tak docela – že nevidí důvod, proč by se měl smát, když pracuje.

Což Masarykovo Nebát se a nekrást?

Nebát se? Já se bojím. Snad Neubližovat.

¹ Po prvním vydání se jeden z řekněme méně chápavých recenzentů podivoval, že zde několikrát citujeme Karla Marxe. Nechci připomínat, že s reálným socialismem měl tento filozof jen málo společného ani že v německých a britských anketách o nejvýznamnější myslitele K. M. figuruje vždy mezi prvními pěti. Zmiňujeme ho zde prostě proto, že ausgerechnet jeho odpovědi na onu anketu známe a jiné ne.